

„Óvodából iskolába....iskolás lesz a gyermekünk”

HASZNOS TANÁCSOK AZ ISKOLÁRA VALÓ FELKÉSZÜLÉS TERÉN

Tisztelt Szülők!

Molnár Anikó vagyok, a kerületi pedagógiai szakszolgálat gyógypedagógus munkatársa.

A 2019 nyári Nemzeti Köznevelési Törvény módosítása érinti a 6 éves kori beiskolázás kérdését is, mely sokukat aggodalommal töltheti el.

Az iskolára való felkészítés egy folyamat eredménye, mely az óvodás évek egészét érinti, és a tanulási képességek mellett a gyermeki személyiség fejlesztését is célozza. Ez nem csak az óvoda feladata, hanem a családi környezeté is, tehát az eredményesség fokmérője közös munka eredménye, így szülőként is részt kell vállalni ebben.

Az iskolára való alkalmasság, a jelen, „koraibb” életkor ellenére sem egy „ördögtől való dolog”, hanem odafigyeléssel és tudatossággal az átlag gyermek számára elérhető kihívás.

Mit is takar az ISKOLAÉRETTSÉG fogalma?

Az óvodáskor egy igen érzékeny, szenzitív periódus a kisgyermek életében, amikor is az iskolai olvasáshoz, íráshoz, számoláshoz szükséges alapkészségek teremődnek meg. A gyerekek nagy többsége általában 6 éves kora körül a spontán érés, a családi és intézményi környezet inspiráló hatásai eredményeként alkalmassá válik az iskolai tanulmányainak megkezdésére.

Ehhez azonban több tényező együttes megléte szükséges:

- 1. A gyermek személyisége részéről:** az iskolára való alkalmasság, érettség
- 2. A szülők részéről:** a megfelelő hozzáállás, a felkészítés, iskolaválasztás
- 3. Az intézmények oldaláról:** Az óvoda-iskola nyitottsága, elvárásai, kapcsolatuk, egymás munkájának segítése

Ezen rövid tájékoztatóban az első két kérdéskörrel kapcsolatban szeretnék támpontokat nyújtani.

1. Az iskolaérettség egy komplex fogalom, mely fizikai /biológiai/, pszichés /értelmi/ és szociális alkalmasságot jelent, mely által lehetővé válik, hogy az óvodás létformából, játékoságból, a gyermek már irányítottabb, kontrollált körülmények között, hatékonyan, eredményesen tudjon az iskolai követelményeknek helyt állni, hogy az a fejlődését szolgálja.

Az iskolaérettség nem egyenlő az okossággal, ügyeséggel, hanem egyfajta szociális rátermettséget is jelent az új kihívások, körülményekhez való alkalmazkodáshoz az iskolai életben.

Az iskolára való alkalmasságnak 3 tényezőjét szoktuk kiemelni: a 3 tényező egymással szorosan összefügg, egyik sem hanyagolható el, nincs fontossági sorrend, mindhárom megfelelő fejlettségi szintje fontos az iskolaérettség szempontjából. Ezek a testi, kognitív, mentális és szociális területek.

I. Az első a TESTI-BIOLÓGIAI TÉNYEZŐK-melyek igen látványos, szembetűnő változások, és meghatározzák a gyermek teherbíróképességét. Ezekre van a legkevésbé ráhatásunk, ezek jórésze genetikailag meghatározott.

➤ **alakváltozás:**

1. az életkornak megfelelő testsúly és testmagasság (átlag 110-120 cm magas, 20-24 kg testtömeg) > nagyok az egyéni eltérések
2. arányosabbá válik a test, a kisgyermekes forma megszűnik
3. kialakulnak a gerincoszlop görbületei, de a sérülékenység miatt fontos az egyenletes terhelés és a mozgás

- **vázizom csontosodása** tovább folytatódik mind a kéztő/ujjpercek terén, mely a kézügyesség, íráskészség fejlődésének feltétele; mind a lábközép terén, mely a bokasüllyedés megelőzése miatt fontos. Fontos az egyenletes terhelés biztosítása, a kéz ügyesítését szolgáló játékos helyzetek (gyurmázás, vágás, csipeszelés...), a mezítlábjárás, lábtorna
- **izomzat fejlődése:** is látványos, a babás zsírpárnák eltűnnek, helyükbe az izmok erősödése lép-melyek azonban még fáradékonyak, rövidebb ideig terhelhetőek
- **megkezdődik a fogváltás:** alsó-felső metszőfogak cseréje – itt is nagyok az egyéni eltérések, előfordul olyan is, hogy hat évhez közel indul a fogváltás
- **intenzív fejlődésen megy keresztül az idegrendszer:** mely a tanulékonyság alapja
 1. agykéreg sejtállománya differenciálódik, mely a magasabb értelmi működést lehetővé teszi
 2. az idegrostok körül velőshüvely burok alakul ki, mely gyorsabb ingerület továbbítást tesz lehetővé, melyek differenciáltabb idegi választ eredményeznek
 3. a nagyagy számottevő fejlődésen megy keresztül, mely miatt ügyesedik a mozgáskoordináció (bicikli, görkorcsolya megtanulása..)
 4. kialakul a domináns agyfélteke: képes lesz a két agyféltekét jobban koordinálni, integrálni, keresztmozgásokra lesz képes – fontos a mozgásélmény biztosítása
 5. az idegrendszer gátló funkcióinak erősödésével képes lesz uralkodni érzésein, kontrollálni magatartását
 6. érzékszervei jól funkcionálnak, finomodnak: megfelelő a látás - képes apró különbözőségeket észrevenni, formákat megkülönböztetni, részeket egészben érzékelni; hallása ép – meg tud különböztetni, azonosítani, „kihallani” hangokat; tapintása, bőr/izomérzékelése is finomodik – csukott szemmel, csak tapintással felismer formákat, érzékeli saját testhelyzetét, mozgásérzése differenciálódik, képes hátára rajzolt formát felismerni > ezek a megismerés alapjai, a többoldalú érzékszerveken keresztüli tapasztalás, cselekvés kiemelkedő jelentőségű a gondolkodás fejlődése szempontjából

II. A második terület az ÉRTELMI, MENTÁLIS FEJLETTSÉG mutatói –melyek egyénenként igen eltérőek lehetnek, kevésbé látványosak.

- ❖ **Sokrétű képességek alakulnak:** az idegrendszer fejlődésének eredményeképpen *jártasságra tesznek szert* > kézügyesség, mozgásbiztonság, látási és hallási észlelése finomodik > *olvasás, írás elsajátítási* folyamatban döntőek pl.betűk alakjának felismerésében
- ❖ **Bővülő ismeretek:** sokrétű *tapasztalatok és a kíváncsiság* által saját *szűkebb* és egyre inkább a tágabb *környezetét is megismeri*. Saját neve, címe, rokon kapcsolat, idői tájékozódás /napszakok, hét, évszakok, időjárás./, elemi számolási ismeretek, környezet tájékozódását segítő ismeretek /közlekedés, növények, állatok/, elemi viselkedési szabályok. Nagy szerepe van a *tudatos észlelésnek, megfigyelésnek!*
- ❖ **Testséma-éntudat:** testképe, testsémája alakul, képes megnevezni a testrészeit, megkülönböztetni a jobb-bal oldalt > éntudat alapja
- ❖ **Téri tájékozódás:** test-környezet viszonya, a tér uralása, viszonyítás eredménye, belső kép > alapja a síkbeli tájékozódásnak (füzetben való eligazodásnak, névutók használata)
- ❖ **Gondolkodási funkciók, beszédkészség:** több szempont képes figyelembe venni, szempontot váltani, lényegét kiemelni, összehasonlítást végezni, osztályozni, csoportosítani, elemi következtetéseket levonni, összefüggéseket felfedezni, ok-okozatot észrevenni, időrendet érzékelni; képes mennyiségi relációkat érzékelni, elemi matematikai műveleteket cselekvésben végrehajtani. *Gondolkodási műveleteket* használ cselekvési, képzelet szinten, gondolkodása még

cselekvésbe ágyazott, tehát mozgásban, manipulálással, eszközzel hatékony. Ezek a logikai gondolkodás, matematikai készség alapjai.

Fejlődik *kommunikációs készsége is*, gondolatait, érzelmeit mások számára érthetően, megfelelő hangsúllyal, tempóban, mondatszerkesztéssel képes közvetíteni. Képes a beszéd fegyelemre, meghallgatni a másikat, a kérdésekre válaszolni.

- ❖ **Képzelet:** erőteljes a fantázia működés, gazdag szerep és konstrukciós játékokat játszik; „fantáziahazugságok” jelennek meg, erős érzelmi vezérlésű; kialakul a kettős tudat: elkülöníti a valóságot és a képzelet világát (játzásiból); megjelenik a szándékos alkotó képzelet, kreativitás
- ❖ **Figyelem:** gátlási folyamatok erősödésével képes az ingerszelekcióra, képes a *tudatos, irányított figyelemre, képes a kevésbé érdekes dolgokra is figyelni*. Legalább 10-15 percig. Ez a *tanulási folyamat során kardinális, a bevésés, megértés alapja*. A spontán, önkéntelen figyelem terjedelme is növekszik, érdekes tevékenységeknél elérheti a 90 percet is. A monoton tevékenységek hamar kifárasztják, ezért motiválni kell, érdekes feladatokkal. A figyelem átvitele még nehézkes. Probléma: csapongás, hullámzás, fáradás, váltási nehézség, szűk terjedelem > tanulási problémához vezethetnek
- ❖ **Emlékezet:** szintén igen fontos a tanulási folyamatban, másik alapja. Képes lesz itt is a szándékos bevésésre, felidézésre az önkéntelen mellett (vers, mese tanulása). Megjelenik a logikai emlékezetbe vésés, a csoportosítás, rendezés következtében. Rövid-hosszútávú emlékezet is fejlődési folyamaton megy keresztül.

III. A harmadik terület, ami nélkül nem létezik iskolára való alkalmasság, a SZOCIÁLIS FEJLETTSÉG, ÉRETTSÉG oldala, melyek jórészt a temperamentumbeli (és nevelési) jellemzőkben nyilvánulnak meg, és nagyok lehetnek a gyerekek között az egyéni eltérések.

- **Érzelmi differenciálódnak:** megjelennek a magasabb rendű érzelmek (erkölcsi, esztétikai), uralkodni képes felettük > *önfegyelem*. Érzelmek visszafogottabbak, szocializált formában tudja már kifejezni. *Szociálisan érzékeny* lesz. *Érzelmileg biztonságban* érzi magát, kiegyensúlyozott, nem fél kezdeményezni.
- **Kíváncsiság, nyitottság, motiváció:** erősödik a természetes kíváncsiság, az új megismerésének, felfedezésének öröme, erre való igény nő; megjelenik a tudásvágy, nagyobb érdeklődés, kreativitás > *belső motiváció* kialakítása, erre építeni kell, ez az önálló tanulás alapja
- **Önállóság:** képes alapvető szükségleteit kielégíteni, igénye van erre > ez kompetencia szükséglet
- **Önszabályozás kialakulása:** kialakul az alkalmazkodó készség a környezet, tanító elvárásaihoz, kezdi megérteni a közösség normáit; képes az együttműködésre, fejlődik a késleltetési képesség (frusztrációs tolerancia, a kivárás), a monotonia tűrés, szabálytudat, feladattudat és tartás, kitartás képessége, és kialakul az önfegyelme.

MIT TEHET A SZÜLŐ ANNAK ÉRDEKÉBEN, HOGY GYERMEKÉT SEGÍTSE EBBEN A FOLYAMTBAN?

1. Észlelni kell az eltérést:

Ha szülőként azt tapasztaljuk, hogy gyermekünk az óvoda utolsó évében még...

- nem szívesen vesz részt az óvodai foglalkozásokon, érdeklődése közömbös, beszűkült
 - ha figyelmetlen, nehezen koncentrálnak, nagyon izgó-mozgó
 - ha nagyon lassan, vagy éppen kapkodva, felületesen dolgozik, játszik
 - ha mozgása rendezetlen, bizonytalanabb, ügyetlenebb
 - ha mindkét kezével, vagy váltott kézzel használja az eszközöket, ceruzát
 - ha rajzkészsége jelentősen elmarad a társakhoz képest, nem szeret rajzolni, festeni, gyurmázni
 - ha a testrészei nevét gyakorlás mellett sem képes megnevezni
 - ha a jobb-bal oldal megkülönböztetése nehéz számára a sok gyakorlás ellenére
 - ha az irányokat, azok megtanulása után keveri (alatt, mögött...)
 - ha nehezen emlékezik vissza eseményekre, képekre, történetekre, versikékre
 - ha beszéde sem tartalmilag (nem kielégítő szókinccsel), sem alakilag (kiejtésben több hangot téveszt) elmaradást mutat a kortársaihoz viszonyítva
 - ha nem érti, vagy nem követi a szóbeli utasításokat, és gondolatait nehezen fejezi ki
 - nem szívesen hallgat mesét, annak tartalmát nem érti; nem szeret verset tanulni
 - ha nehezen rak össze összerakós játékokat, vagy kerüli azokat
 - ha a számok világában nehezen tájékozódik el, mennyiségeket nehezen számlál meg
 - ha nehezebbre esik az együttműködés (nem szeret társasjátékozni), nehéz a kivárási, könnyen dühbe gurul, vagy épp nagyon visszahúzó
-

2. Tudatosan fókuszálni kell az egyenetlenebben fejlett területek segítésére, és a gyermek erősségeinek kiteljesítése is figyelmet érdemel:

- tanácsot kell kérni a gyermeket mélyen ismerő óvodapedagógustól, tanácsait, javaslatait megfogadni
- minél többet mozogni, kihasználni a szabad levegőn való játék adta lehetőséget (biciklizés, sarazás, fára mászás, homokozás, ugrálás, szaladgálás...)
- korlátozni kell a televízió és okoseszközök (telefon, tablet...) használatát, melyek túlzott, rendszeres használata bizonyítottan gátolja az idegrendszer, gondolkodás és beszéd-készség fejlődését
- minél többet érdemes mesélni, beszélgetni, ismereteket nyújtani a világról (kirándulás, piacra járás közben ismeretátadás), igyekezzünk kérdezni mi történt körülötte, hogyan érzi magát
- rendszeresen közös élményeket szerezni, együtt játszani, alkotni, társasozni
- együtt főzni-sütni, a gyermeket bevonni a ház körüli tevékenységekbe, mellyel fejlődik a kézügyesség
- öltözködéskor érdemes a figyelmet felhívni a testrészek neveire, a jobb-bal oldalra; játékpakolásnál a relációs szókinccsel gyakorolni (előtt, mögött, mellett...)
- szükséges tudatos napirendet és szabályokat kialakítani, az önállóságra szoktatni, melyek biztonságot és kereteket adnak
- ha a gyermek valamiben nagyon tehetséges (mozgás, logikai gondolkodás, zene), érdemes ezekre a területekre is figyelmet fordítani

3. Segítségért való fordulás:

- ha a megfelelő odafigyelés és foglalkozás mellett is fennállnak a nehézségek, vagy a fejlődés mértéke lassú, óvodapedagógusi tanácskérés után érdemes felkeresni a kerületi pedagógiai szakszolgálatot, és oda ellátásba önként jelentkezni

4. Az átmenet megkönnyítése, az iskolaválasztás segítése:

Az óvoda-iskola átmenetnél cél mindenki részéről, hogy az iskolakezdés ne szakadék, krízis legyen, hanem a fejlődés természetes velejárójaként kezeljük, melybe belefér némi zökkenő is.

- **Odafigyeléssel, átgondolással, körütekintéssel** megkönnyíthető a gyermek iskolakezdése, s így várakozással, s nem szorongással készül az új kihívás elé.
- **Érzelmi biztonság megteremtése:** büszkeséggel és örömteli készülődéssel teljen az iskolakezdés előtti félév. A nagyobb testvér példa, ő is ossza meg élményeit a szülő mellett, de ne riogasson - a pozitív érzést, vágyakozást fenn kell tartani az iskolakezdésig. Vigyázni kell, mert a szorongásokat, lehet, hogy az önkéntelen, nem komolyan szánt, jószándékú elszólások is okozhatják! **A szülő se szorongjon!**
- **A pozitív visszajelzések, megerősítések fontossága:** az érzelmileg bizonytalan helyzetben, a megfelelési igény miatt ezen visszajelzések különösen fontosak, megelőzhető vele a fokozott szorongás, támogatott általa a pozitív énkép, önbizalom, a hatékonyság megélése (kompetencia szükséglet)
- **Meghitt beszélgetések:** szülői emlékek megosztása - de ne negatív, ne legyen elriasztó! Iskolával kapcsolatos élménybeszámolók, benyomások megbeszélése.
- **Gyermek partnerként kezelése, legyen döntési, véleményformálási joga:** Ne vegyük el tőle a beleszólás jogát, kívánságait szükség szerint vegyük figyelembe! Közös legyen az bizonyos keretek között az iskolaválasztás, legyen beleszólása, hogy pl.melyik tantónéni szimpatikusabb. Az **iskola választásnál vegyük figyelembe** a gyerek terhelhetőségét, érdeklődési körét, miben ügyes, sikeres, mi okoz nehézséget neki. Fontos a gyermeki személyiséghez passzoló, illő pedagógus kiválasztása is!
- **Az ismerőség biztonságának megteremtés:** előre érdemes megismerkedni az iskola épületével, környezetével (iskolakóستolgtató foglalkozások), napirendjével, a tanító nénivel, az iskolás életformával, esetleg barátot szerezni. Az ismeretlen helyzetekre a lehető legkörütekintőbben fel kell készíteni, lépésről-lépésre át lehet beszélni a dolgokat, bizonytalan helyzeteket, megnyugtatni, hogy a szorongása, félelme az újtól természetes jelenség. (Pl. iskolai csengő, szünetek, ebédlő, beiratkozás)
- **Nyári készülődés:** iskolatáska, tanszerek közös vásárlása
- **Az első napok fontossága:** legyen nyugodt, több idő legyen a reggelekre, ne kelljen kapkodni, sietni, nyugodt reggeli; a gyerek kérdéseire, megnyilvánulásaira figyelni; átbeszélni az iskolai napirendet - mire számíthat; őszinte érdeklődés, odafordulás - élménybeszámolók érdeklődve hallgatása; önállóságra szoktatás - legyen feladata_>már itt érdemes elkezdni az önálló tanulási szokások alakítását

Sikeres iskolára felkészülést kívánok ☺

Szeretettel, Molnár Anikó